

Nr 159.

Godkänd av första kammaren den 24 maj 1916.

Godkänd av andra kammaren den 24 maj 1916.

*Riksdagens skrivelse till Konungen angående åtgärder till be-
redande av en mera tryggad ställning åt lärare vid små-
skolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid
folkskolor.*

(Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.)

(Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.)

Till Konungen.

Inom riksdagen har gjorts framställning, att riksdagen, i syfte att betrygga småskollärarnes rättsliga ställning, skulle hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte antaga som gällande det »Förslag till författning angående ändringar av § 23 mom. 1, § 24 mom. 3 och § 33 mom. 2 i folkskolestadgan», som avgivits av den år 1912 tillsatta lärarlönenämnden.

Motionärernas framställning avser lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor ävensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, vilken stora grupp lärare plägar gemensamt benämnas småskollärare.

Småskollärarnes rättsliga ställning har, sedan småskolorna och övriga här avsedda skolor så småningom utvecklats till sin nuvarande ståndpunkt, efter hand alltmer förbättrats; och skulle i motionen åberopade lärarlönenämndens förslag innebära en ytterligare förbättring i sådant hänseende.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 14 saml. 57 häft. (Nr 159—161.)

Vid öfvervägande av förevarande fråga har riksdagen emellertid ansett, att såväl formella som sakliga skäl tala emot, att riksdagen för närvarande gör någon framställning om antagande av det utav motionärerna åberopade förslaget; och detta enär dels den utredning i ärendet, som av lärarlönenämnden igångsatts, ej kan anses avslutad, dels ock lönenämndens betänkande ej ännu varit föremål för myndigheternas yttranden. Det kan visserligen synas tveksamt huruvida det är lämpligt, att lösrycka frågan om småskollärarnas rättsliga ställning från samma lärares lönefråga, men har riksdagen kommit till den uppfattningen, att något nödvändigt samband mellan dessa frågor icke finnes, utan att den förstnämnda frågan utan någon olägenhet kan lösas skild från den senare, ja, att det rent av vore en fördel för lönefrågans vidare behandling, om frågan om kårens rättsliga ställning förut vore ordnad. Ett ytterligare skäl för denna riksdagens ståndpunkt utgör den omständigheten, att den definitiva löneregleringen i anledning av de tryckta ekonomiska förhållandena torde komma att bli uppskjuten.

Givetvis vore det såväl ur skolans som ur ifrågavarande lärares synpunkt önskvärt, om de kunde beträffande tillsättning och entledigande likställas med ordinarie folkskollärare.

Enligt lärarlönenämndens i motionen åberopade förslag anses dock icke, att ifrågavarande lärare skola vinna samma fasta anställning som ordinarie folkskollärare, men att däremot skulle stadgas mera betryggande former i fråga om tillsättande och entledigande av samtliga här avsedda lärare. Riksdagen håller emellertid före, att då den egentliga småskolan nu är lika fast organiserad som folkskolan, ehuru detta ännu icke kommit till uttryck i folkskolestadgan, samt då ej heller några mera betydande skolororganisatoriska svårigheter torde förefinnas, att för den vid de egentliga småskolorna anställda personal införa ordinarie anställning, dylik anställning bör beredas samma personal.

Beträffande däremot de personer med småskollärarekompetens, vilka tjänstgöra som lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor, så framträder, enligt vad lärarlönenämnden påpekat, alltmer den strävan att förvandla de mindre folkskolorna till folkskolor och ersätta de s. k. biträdande lärarna vid folkskolorna med folkskollärare. Det torde därför icke låta sig göra att motverka en sådan i och för sig önskvärd utveckling genom att giva ifrågavarande lärare — vilka i själva verket utgöra allenast en mindre del av folkskollärarekåren och vilkas antal årligen minskas — ordinarie anställning. Emellertid synes all möjlig hänsyn böra tagas jämväl till ifrågavarande lärares behov av mera tryggade

tillsättningsformer. För avsedda kategori lärare synes uti ifrågavarande avseende omförmälda, av lärarlönenämnden framlagda förslag böra komma till tillämpning. Men därutöver torde böra komma under överbäggande lämpligheten av ett äläggande för skolråden att, vid beslut om tillsättning av nu avsedda lärare, till protokollet anteckna villkoren för anställningen. För närvarande torde nämligen icke så sällan förekomma, att i berörda protokoll icke alls angives vare sig anställningens art eller varaktighet. Därjämte synas fattade beslut om entledigande av ifrågavarande lärare tillika med motivering därtill böra intagas i skolrådets protokoll samt dessutom besvärsmätt uttryckligen tillförsäkras den, som drabbas av ett sådant beslut. En ytterligare garanti uti ifrågavarande avseende kan enligt riksdagens mening skapas därigenom, att skolråden äläggas att, innan beslut i sådant ärende fattas, inhämta vederbörande folkskoleinspektörs yttrande. Mycket skulle säkerligen genom åtgärder i angiven riktning kunna vinnas i motionens syfte.

I samband med ett överbäggande om åstadkommande av förändring i samtliga de här ovanberörda lärares rättsliga ställning synes emellertid jämväl frågan om tillsättningen av dessa lärare böra avgöras. Det är nämligen självklart, att i samma mån som lärarna i fråga erhålla en fastare anställning, och svårigheten att skilja en lärare från hans befattning ökas, måste större omsorg ägnas dylika lärares tillsättning. För detta ändamål böra här avsedda platser göras till föremål för tävlan, förslag upprättas efter objektiva grunder och föräldraintresset erhålla inflytande på valet.

Vidkommande av lärarlönenämnden i av motionärerna åberopade förslag, under § 23, upptagna bestämmelser vill riksdagen i detta sammanhang ifrågasätta lämpligheten av att bibehålla stadgandet om rätt för sådan person att anställas såsom lärare vid ifrågavarande läroanstalter, vilken enligt tidigare bestämmelser undergått prövning inför folkskoleinspektör. De lärare, varom här är fråga, måste nämligen hava börjat sin tjänstgöring före den 1 januari 1878, således för 38 år sedan, och för den händelse några sådana lärare ännu tjänstgöra, hava de säkerligen uppnått pensionsåldern och torde näppeligen söka ny befattning. Dessa lärare omnämnas ej heller i § 23, sådan den formulerats i 1897 års folkskolestadga.

Därest nu emellertid, såsom riksdagen förutsatt, genom tillkomsten av bestämmelser i ovan antydd riktning en bättre rättslig ställning skulle beredas ifrågavarande lärare, torde därav följa, att dessa lärare böra äläggas vissa förpliktelser, vilka under nuvarande förhållanden icke ansetts kunna ifrågakomma. Sålunda torde sådana bestämmelser böra träffas, att

det åt skolråden gives större säkerhet för att en anställd småskollärare icke godtyckligt, till förfång för undervisningen, lämnar sin befattning. Lämpligt synes även, att likställigheten i förevarande avseende mellan folkskollärare och småskollärare utsträcker därhän, att de sistnämnda icke medgivas rätt att samtidigt söka mer än en ledigförklarad småskollärare-tjänst. Det oeffterrättlighetstillstånd, som i nämnda hänseende för närvarande är rådande, torde väl motivera, att föreskrifter av sådan art åvägbringas.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla om åtgärder till beredande av en mera tryggad ställning åt lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor.

Stockholm den 24 maj 1916.

Med undersåtlig vörtnad.
